

ГОДИНА 14, БРОЈ 31

ВОСПИТНИ КРСТОПАТИ

СПИСАНИЕ ЗА СОВРЕМЕНО ВОСПИТАНИЕ
ОБРАЗОВАНИЕ И НАСТАВА

ПРОСТИ ИМ !

ТАТКО

НЕ ЗНААТ ШТО ПРАВАТ

И.Х

М-р Ирена Китанова, Помлад асистент, Педагошки факултет
Универзитет “Гоце Делчев”-Штип

Комплексната постапка за обработка на буква во почетното читање и пишување

ФОРМИРАЊЕ НА КОМПЛЕКСНА ПОСТАПКА

Во практиката, каде најсилно се чувствува потребата за усогласување со современите можности за описменување на учениците, се создава комплексната постапка во наставата за почетно читање и пишување.

Творец на комплексната постапка е Јелена Миоч, наставничка со богато знаење и искуство во работата со ученици-првачиња. Трагајќи по нови форми за воведување на учениците во почетното читање и пишување, Јелена Миоч ја оформила оваа постапка со помош на многу соработници: учители, училишни педагози и психолози.

Комплексната постапка започнала да се применува во училиштата во учебната 1960/1961, за што својата научна примена ќе и биде призната во наредната учебна година. Во учебната 1963 па се до 1965 год. ќе бидат направени експериментални истражувања кои ќе вршат споредување меѓу монографската и комплексната постапка и резултати од истите ќе бидат изложени во докторската дисертација на д-р Мухамед Мурадбеговиќ.

Комплексната постапка настанала како резултат на стремежот наставата за почетно читање и пишување да се направи порационална, приспособлива на различните интереси на учениците, на нивните индивидуални способности и знаења со кои доаѓаат во училиште.

Со цел да се направат измени во училишната настава воопшто, како што внесува оваа постапка во наставата за почетно читање и пишување, било потребно во текот на формирањето на неговите основни поставки да се изработи најнеопходен дидактички материјал и да се напишат упатства за учителите од експерименталните одделенија. Во текот на двете училишни години се оформени основните поставки на комплексните постапки, а кај учителите се зголемил интересот за нивна примена, Заводот за учебници и наставни средства во Србија во 1964 година има издадено „Прирачник“ за примена на оваа постапка во наставата за почетно читање и пишување, а истовремено истиот Завод и Заводот за учебници на БиХ имаат учебник со наслов „**Букварка и текстови во наставата за почетно читање и пишување**“, како и одделенска и илустрирана букварка.

Во почетокот на седумдесеттите години, учебникот значително се преуредил и е дополнет со нови елементи: три богати збирки на текстови и сликовници, издадени со наслов „*Почетничка – читаме и пишуваме*“. Заводот за учебници оваа *Почетничка* ја издавал до 1975 година.

Прирачникот за работа по комплексната постапка во наставата за почетно читање и пишување и *Почетничка* повторно почнале да се издаваат во 1980 година. Освен методските упатства, во *Прирачникот* е внесен и *Зборникот на наставните единици*.

Во *Прирачникот* од 1989 година е внесен, како посебен дел, Ориентационен план за работа на оваа наставна област за цела учебна година. Овде за првата и втората етапа од работата се дадени кратки описи на одделни часови, т.е. предложени се содржини и форми на работа за секој час.¹

3. ОСНОВИ НА КОМПЛЕКСНАТА ПОСТАПКА

Комплексната постапка своите основи ги оформила врз база на практичната работа во училиштата, а истите подоцна биле научно поткрепени од кои се издвоени следниве:

1. Поаѓањето во училиште е силно емотивно доживување:

- преодот од семејна во широка општествена средина,
- адаптација во средината,
- трудот кој се бара од ученикот може да биде корисен или бескорисен;

2. Првата година е клучен момент од школувањето, бидејќи токму тогаш детето може да научи како се учи:

- искуствата покажуваат и потврдуваат дека децата кои покажале слаб успех во текот на школувањето, немаат добар почеток.

3. Настаните доживевани во текот на развојот, се важни за нашиот целокупен живот.

4. Да се биде добар ученик значи да се оди на училиште со војла и со желба нешто да научи, што ќе биде корисно за подоцнежниот живот.

5. На детето му е потребна љубов, а тоа значи постојано следење на неговата природа.

6. Детето треба да се сака и да се трудиме да најдеме можност љубовта кон него да биде доживевана и сфатена.

Сето ова ја потврдува посебноста и големото значење на основните поставки на комплексната постапка во наставата за почетно читање и пишување.

Основни поставки на комплексната постапка се:

- претходните знаења на детето како чита и пишува се проверуваат во училиштето. Способностите со кои располага детето во понатамошниот период се усовршуваат и подобруваат. Усовршувањето се должи на индивидуалното изучување на буквите со брзина која е прилагодена на секое дете се со цел да се постигнат саканите резултати;

-со помош на наставникот се почитуваат правата на детето индивидуално да се надоградува, со тоа што на оние деца кои покажале и најмали резултати им се оддаваат

---

¹ Миоч Јелена: Приручник за наставу почетног читања и писања по комплексном постопку, Завод за уибенике и наставна средства, Београд, 1996 год.

признанија за да можат да се мотивираат да го забрзат темпото на работа за во иднина. Оние, пак, ученици кои постигнале одлични резултати и побрзо напредуваат потребно е наставникот постојано да ги мотивира за поквалитетно и поопширно да ги решаваат наредните задачи;

- иако постојат разлики во сфаќањето на матерјалот, наставникот е потребно да ја зајакне врската со ученикот и врската помеѓу ученикот и наставниот материјал, со тоа што ќе воведува нови интересни активности на часот кои ќе бидат достапни за учениците со различно ниво на сфаќање;

- единствена и статична структура на наставен час не постои кај комплексната постапка бидејќи таа е доста колоритна;

Содржините за работа се земаат од реалниот живот на децата и околината во која се наоѓа училиштето, при што се настојува децата да бидат блиски, интересни и ведри;

- првиот чекор кај децата е правилен однос кон читањето;

- стекнување навика за самостојан работа: самостојно читање за да се разбере содржината и самостојно пишување за да се развие способноста за забележување на сопствените мисли;

- се посветува посебно внимание на креативноста на детското изразување, како и на изградба на усното и писменото искажување;

Основните поставки на комплексната постапка со години се проверувани и надградувани со текот на работата во многу први одделенија. Токму тоа им дава посебно значење.

4. СПЕЦИФИКИ НА КОМПЛЕКСНАТА ПОСТАПКА

Учењето со примена на комплексна постапка има, пред сè, одлики на современо организиран наставен процес, кој во потполност е свртен кон ученикот и го става во активен однос за усвојување на почетната писменост, што е претпоставка за успешно реализирање на сите воспитно-образовни задачи.

Посебните вредности на оваа постапка се огледаат во следново:

- во голем степен е изразена рационализацијата и индивидуализацијата на наставата;

- се обезбедува напредување на ученикот со индивидуално темпо, зависно од сопствените способности и претходните знаења на ученикот;

- го оспособува ученикот за самостојна работа, самостојно учење, собирање, средување и наоѓање нов материјал на адекватно поставените барања;

- придонесува за подготовка на учениците за перманентно образование и самообразование и стекнување на култура на работа;

- со негова примена се поттикнува побрз развој на интелектуалните способности на ученикот, посебно на логичкото мислење.

Основната форма на работа по комплексната постапка е индивидуална работа во рамките на фронталната работа. Со овој начин на работа се овозможува развој на секој ученик и усвојување на знаењата со индивидуално темпо. Секој ученик во рамките на барањата на часот ќе избере и направи онолку колку што може (на пример, еден ученик ќе состави само збор на индивидуалната букварка, втор ќе состави проста реченица, трет ќе состави проширена реченица, а некој и повеќе реченици, а притоа никој од нив да не почувствува фрустрација што не напредуваат паралелно).

Комплексната постапка претпоставува максимално ангажирање на психичката активност на ученикот, посебно на неговите мисловни процеси. Ученикот постојано е во ситуација самостојно да ја одбира понудената содржина, јазично да ја обликува,

потоа самостојно да ја реализира во букварка, па да ја провери со читање, со што се овозможува побрз развој на интелектуалните способности на ученикот, посебно на логичкото мислење.

Целокупната работа по комплексната постапка претставува таква организација на наставата при што креативноста на ученикот и наставникот доаѓаат до полн израз.

Со комплексната постапка брзо се збогатува речникот на ученикот, бидејќи учениците во наставниот процес постојано комуницираат со нови различни содржини, кои ги составуваат и читаат, за кои разговараат, за кои дознаваат од наставните ливчиња, при што многу зборови од нивниот пасивен речник стануваат дел од активниот речник. Постојано се бараат и преносните значења на зборовите, и тн.

Со ова не само што се збогатува речникот на ученикот, туку се збогатува и култивира нивниот говорен израз.

Слободата на изразување е посебна вредност на комплексната постапка.

Мотивираноста на ученикот, односно позитивниот поттик е постојано присутен во ваквиот начин на работа. Пофалбата како поттик по повратната информација, мерењето на успехот на ученикот, не според успехот на друг, туку според самиот себе, е силно мотивирачко средство - со што постојано се потсилуваат интересите и напредувањата на учениците.

Специфичноста на комплексната постапка се манифестира во користење на методско-дидактички материјал. Во примената на комплексната постапка не се употребува буквар како основно средство за учење на читањето, туку за да се научи читањето се организираат одделенски и илустрирани букварки на кои учениците составуваат текстови, на пораки, реклами и пишуван текст кој се наоѓа во природната средина на ученикот, а подоцна на разновидните текстови во наставни ливчиња.

Во примената на комплексната постапка многу е важно правилно да се изврши подготовката за почетно читање и пишување. Во подготовката за почетно читање и пишување се предвидени:

- вежби за набљудување, забележување и опишување (луѓе, предмети, животни, слики);
- вежби на слушање (говорот на учителот, другарот, актерот, спикерот, звуци, шумови);
- вежби во писмено изразување (слободно разговарање, прераскажување на отслушаното, разговарање врз основа на набљудување на предмети, слики, настани, филмови);
- правилна артикулацијата – чист и јасен изговор на сите гласови, збогатување на речникот;
- вежби на движење на рацете, дланките, прстите и нивна координација.

Подготовката за почетно читање, која може да трае од 10 до 15 часови, мора да се тргне од фактот дека учениците треба да се воведат во законите на јазикот, и читањето. Со гласовите на нашиот јазик учениците се запознаваат преку воведувањето во структурата на читањето, а во исто време се воведуваат и во структурата на говорот. Тоа значи дека гласовите не се обработуваат одвоено, туку се запишуваат различни содржини на таблата, така што наставникот за време на пишувањето на буквите ги изговара соодветните гласови и гласовите се поврзуваат во целината на зборот.

Со ова учениците се воведуваат во сознајниот процес на читање и истовремено постепено ги сфаќаат основните составни елементи на јазикот - поим за глас, поим за графичка слика на буквите и функционална врска меѓу изговорените и напишаните зборови во реченицата.

Во почетокот учениците го поддржуваат изговарањето на гласовите на учителот, континуирано дадени во зборот и реченицата, со правилна артикулација, а потоа кај нив се јавува интерес да го нацртаат и запишаат зборот под својот цртеж, што е многу корисно за да се сфати суштината на читањето.

При подготовката сите ученици се вклучуваат во работата без оглед на степенот на претходно знаење. Учениците кои дошле во училиште без претходно да ги познаваат буквите (и читањето) ги усвојуваат гласовите и буквите, ги сфаќаат помите збор и реченица, а истовремено ја сфаќаат врската меѓу усниот и писмениот говор. Учениците кои ги знаат буквите се вклучуваат во читање, додека учениците кои дома стекнале навика за читавање, треба во подготовката за читање да коригираат, односно да упатат како треба правилно да се чита.²

На учениците кои дошле на училиште со предзнаење за буквите и читањето, учителот им дава диференцирани задачи во рамките на наставните единици, така што најчесто содржината ќе се илустрира со писмен коментар под илустрацијата, кој ја одразува нивната способност за комуницирање со пишуваниот јазик.

Појдовна постапка при учење на читање е јазичната и говорната целина (приказна, песна, дијалог, известување). Во почетокот најчесто се употребува дијалог и тоа во воведниот дел на часот, во фронталната работа со учениците, врз основа на кој се организираат понатамошните индивидуални аналитичко-синтетички вежби (составување и читање на зборови и реченици, анализа, одредување на местата на секој глас во зборот и др.). По секоја решена задача, ученикот добива повратна информација и потребна помош и поттик од наставникот, Во фазата на работа со букварка, учениците напредуваат индивидуално, а нивното напредување се евидентира во еднакви временски растојанија (десетдневно).

Учениците кои дошле без претходно познавање на буквите ги учат буквите, останатите кои знаеле одреден број на букви ги усвојуваат преостанатите, а тие кои усвоиле преку 20 букви преоѓаат постепено на усвојување на читање на содржините кои се тематски и рамковно дадени.

Специфичноста на ваквиот начин на работа е во тоа што наставникот често е во ситуација индивидуално да ја организира планираната настава. Користејќи многу дидактички материјал, наставникот е во можност на секој ученик посебно да му одреди задача, според степенот на неговиот развој во тој момент.

Изградбата на правилната техника на читање е посебна одлика на комплексната постапка. Тоа се врши, пред сè, на текстовите од ливчињата и секогаш на непознат текст, што има посебна убавина за ученикот, бидејќи кај него се будат љубопитноста и интересот за читање. Секој час тие очекуваат нешто ново. Текстовите со својата содржина, големина, слог, должина на реченицата се исто така приспособени на постепено напредување на ученикот. Тие многу често служат како основа за работа на часот, за развивање на говорниот израз кај ученикот, за збогатување на речникот, илустрирање и запишување на сите свои содржини во однос на содржината на текстот.

Текстот од ливчето првин го чита секој ученик за себе, со цел да ја сфати содржината, потоа се разговара за содржината на текстот, а потоа се вежба читањето.

Исто така, учениците многу често однапред се насочуваат на поставените прашања испишани на таблата, врз основа на одредена содржина на текстот. Така се одбегнува можноста за механичко читање и читање напамет.

Наставата за почетно пишување по комплексна постапка се организира така што во потполност ги задоволува барањата поставени со планот и програмата.

---

² Јелена Миоч: Приручник за наставу почетног читања и писања по комплексном постопку, Завод за уџбенике и наставна средства, Белград, 1996 год.

Графичката подготовка се изведува од првите денови, со цел учениците да се подготват за усвојување на напишаните букви. Повеќето содржини се илустрираат, што кај учениците предизвикува снаодливост при ракувањето со приборот за пишување, се развива чувство за простор и негово користење. Запишувањето со печатни букви го развива чувството за ред во пишувањето, бидејќи печатните букви кои ги пишуваат учениците треба да бидат со еднаква големина и во редови. Тоа придонесува подоцна да не им претставува проблем при усвојувањето на пишаните зборови.

Во последната фаза на графичка подготовка елементите на буквите се вежбаат така што некои букви се пишуваат поврзани во една низа од почетокот до крајот на редот. На овој начин учениците се обучуваат за правилно поврзување на буквите во зборовите, прецизноста и уредноста во работата. Учителот ќе ги одбере оние букви кои учениците најтешко ги поврзуваат, кои често ги пишуваат непотполно, изоставувајќи некои елементи (цртчици, точки).

Траењето на овие предвежби наставникот ги одредува според потребата и за нив често користи само дел од часот.

Во графичката подготовка спаѓаат и вежбите во читање и пишување на буквите, односно речениците и кратките текстови. Со овие вежби се почнува отприлика во ноември, кога учениците го совладале пишувањето на печатните букви. Од голема помош е сидната букварка со ракописни букви, на која учениците ги препознаат буквите кои им се потребни, бидејќи се навикнати на таков начин на самостојна работа.

Пишувањето на буквите се вежба во составот на зборовите. Се пишуваат зборови кои во себе содржат мали букви кои како елементи се пишувани во подготовка, а потоа во понатамошните вежби се опфаќаат и други мали и големи букви. Наставникот прави група и редослед на напишани зборови, земајќи ја предвид конкретната ситуација во одделението.

На учениците при пишување им се даваат диференцирани задачи. На оние кои пишуваат брзо и убаво треба да им се даде задача да ги употребат зборовите во реченицата, да смислат и напишат слични зборови по значење или да напишат нови зборови кои ќе имаат во својот состав букви напишани на тој час.

Учителот во оваа фаза на работа посебно инсистира на уредност и точност во пишувањето и поврзувањето на буквите, најчесто користејќи ја пофалбата како поттик.

Во фазата кога се учи пишувањето се организираат адекватни писмени вежби: препишувани од напишан или отпечатен текст, диктати, самостојно осмислување и пишување на зборовите во реченицата, во обем на изучените букви. Учениците истовремено се служат со печатните букви во одговорите на прашањата, запишувањето на зборовите во реченицата, кратките состави, бидејќи на поинаков начин би биле ограничени во писменото изразување, заради тоа што не го усвоиле пишувањето на сите букви. Дури тогаш потполно владеат со ракописните букви и престануваат да ги пишуваат печатните.

Корелацијата со другите предмети, посебно со математика и природа и општество е видно изразена. Содржината на овие предмети е често и содржина низ која се учат читањето и пишувањето. Така на пример, на часовите по Природа и општество повеќето содржини се илустрирани, запишани, а потоа во писмена форма се поставуваат прашања и барања. Кај предметот Математиката, исто така се запишуваат називите и задачите. На тој начин низ наставата на споменатите предмети се остваруваат и задачи на наставата за почетно читање и пишување.

За да биде комплексната постапка во потполност ефикасна, треба да се нагласи дека наставникот е многу важен фактор во неговата примена. Пред сè, тој мора да биде

добро запознат со можностите на комплексната постапка која бара негово креативно ангажирање. Исто така, треба добро да се проучат претходните знаења на ученикот за да може правилно да се планира работата. Покрај дидактичкиот материјал во **Букварот** кој е одлична база за работа, наставникот треба да подготви многу слики, печатени зборови, текстови, плакати, да избере дијафилмови, да планира ТВ емисии, што ќе му биде посебно потребно во фазата на подготовка и во фазата на учење на буквите.

Комплексната постапка ги уважува индивидуалните особини на секој ученик. Ученикот е во центарот на наставната работа, сè е подредено на неговите можности. Во работата според оваа постапка, како што велат теоретичарите на книжевноста, формата е подредена на содржината - наставникот не им робува на одредените методски парадигми. Неговата работа не е формалистичка. Напротив, наставникот е креатор кој со добро организирани активности влијае на развивањето на способностите на ученикот, со помош на инвентивноста и творештвото.

5. СТРУКТУРА НА ДИДАКТИЧКИОТ МАТЕРИЈАЛ

Изворите на знаење се многу важен фактор за оптималното функционирање на наставниот процес. Посебно внимание треба да му се посвети на учебникот, како еден од најважните извори на знаење во наставата и задолжителниот печатен медиум кој првенствено е наменет за ученикот. Во Македонија не постои учебник за комплексна постапка за обработка на буквите. Достапен за нашата практика е учебникот за работа по комплексна постапка „Почетничка“, чии автори се Јелена Миоч и Нада Миоч-Станојевиќ. Тоа е пакет на дидактички материјал кој содржи повеќе различни елементи:

- евидентен лист за бележење на прикажаното знаење и понатамошното напредување на ученикот,

- илустрирана сликовница со класер за букви,

- сликовница,

- прва збирка со текстови,

- диференцирани задачи од првата збирка,

- втора збирка со текстови,

- работна тетратка за почетно пишување.

За работа по комплексна постапка, задолжителен е следниов прибор за ученици:

- тетратка со формат А4 (без линии),

- подметка за пишување со јасно извлечени линии на растојание од 12 мм,

- фломастери за цртање и запишување на печатни букви,

- лепило и хартија,

- ножички за сечење хартија,

- мастило за пишување на ракописни букви.

Задолжително наставно средство за работа по комплексната постапка е илустрираниот буквар.

Како што се зголемува детската способност за читање и разбирање на прочитаното, а и способноста за писменото изразување, така на часовите се комбинираат и менуваат различни, но секогаш интересни форми на работа. За овие форми на работа наставникот користи различни зборови, исечени од насловите во

печатот, чиешто значење би можело да ги заинтересира учениците и е соодветно за илустрирање. Наставникот исто така користи и ленти од хартија на кои се испишани различни известувања, потоа ливчиња или картони (за секој ученик) со различни барања, како и разни предмети и слики за набљудување.

Во работата по оваа постапка наставникот може да ги употребува и сите аудиовизуелни средства (тв, компјутер, радио касетофон) со кои располага училиштето, а се соодветни за работа во прво одделение.

5.1. ЕВИДЕНТЕН ЛИСТ ЗА БЕЛЕЖЕЊЕ НА ЗНАЕЊЕТО И ПОНАТАМОШНОТО НАПРЕДУВАЊЕ НА УЧЕНИКОТ

Секоја година, децата доаѓаат се поинформирани и поподготвени за училишните обврски.

За правилно да се организира наставата за почетно читање и пишување, наставникот е должен знаењата на ученикот да ги провери и да ги прифати во работата на училиштето. Наставникот мора да знае од каде поаѓа секое дете за да може да го следи понатамошниот тек на неговото напредување.

Уште од првиот училиштен ден се работи со големи печатни букви, па затоа е доволно, а и наједноставно, да се провери детското познавање на големите букви. Тоа се изведува со употреба на евидентен лист за детското знаење и понатамошно напредување, кој се наоѓа во Почетничката за секој ученик. Тој лист содржи тест за испитување на познавањето на буквите и табела за евидентирање на детското знаење и понатамошното напредување во училиштето во усвојување на буквите и совладување на читањето.

Детското познавање на буквите се проверува на тој начин што му се покажува буква по буква од неговиот евидентен лист и треба да одговори која е посочената буква.

Секоја буква која детето сигурно ја именува, се заокружува или се означува на поинаков начин.

ПОДАТОЦИ ЗА ПРЕТХОДНОТО ЗНАЕЊЕ И ПОНАТАМОШНОТО НАПРЕДУВАЊЕ НА УЧЕНИКОТ

ПОЗНАВАЊЕ НА БУКВИТЕ											
A	E	I	O	Ц	Г	Ш	С	З	М	Л	Р
S	B	П	Д	К	Б	Т	Ѓ	Ж	Ц	Љ	К
У	Х	Ј	Ф	Н	Њ	Ч					

РЕЗУЛТАТИ ОД ИСПИТУВАЊЕТО

Датум на испитување	Број на научени букви	Не се труди да чита	Срицање	Считување	Чита

До каде се совладани			
Сите букви	Читање на зборови и кратки реченици	Читање на текст со разбирање	Читање со разбирање

Ученик:

Одделение:

Училиште:

Откако ќе се пребројат буквите што детето ги познава и тоа се евидентира во табелата, се преоѓа на проверување на читањето. Текстовите за тоа проверување ги подготвува наставникот на тој начин што на посебни ливчиња ќе напише кратки текстови со големи печатни букви. Со секој текст треба да запише и прашање кое ќе му го постави на ученикот за да го провери дали го разбрал она што го прочитал.

Примери на текстови со кои се проверува читањето

1. ВЛАДО ЈА СКРШИ ЧАШАТА, ТАТКО МУ ГО ИСКАРА. (Што му се случи на Владо?)
2. МАЈА СИ ИГРАШЕ СО ТОПКА. ТОПКАТА ОДЛЕТА ПОД АВТОМОБИЛОТ. МАЈА ПЛАЧЕ. (Зошто Маја плаче?)

М-р Ирена Китанова, родена 29.09.1981 год. во Штип, помлад асистент на Педагошки факултет по предметите:

- 1.Методика на наставата по македонски јазик,
- 2.Историја на педагошките идеи
- 3.Педагошка практика на отсекот за одделенска настава.
4. Семејна педагогија на отсекот за одделенска настава (изборен предмет)

Во своето досегашно работење имам објавено неколку стручни и научни трудови:

1. “Извештај од студискиот престој во Малме, Шведска“, списание “Воспитание“ број 3, 2002 година, Педагошки факултет, Штип.
2. “Мултикултурната димензија на националниот наставен план“, списание “Воспитание“ број 4/5, 2003/2004, Педагошки факултет, Штип.
3. “Мултикултурниот контекст во школите“, Втор меѓународен балкански конгрес, Одрин, Р. Турција, 8-10 Октомври, 2004 година.
4. “Портфолио-модел за училиште без слаби ученици“, заедно со Проф. д-р Блаже Китанов, Научна конференција остров Бриони, Хрватска, 2005 година.
5. “Улогата на наставникот во образовниот менаџмент“, заедно со Проф. Д-р Ленче Милошева, Интернационална конференција, Софија, Бугарија, 2005 год.
6. “Мотивација за постигнување на училишен успех“, Научна конференција, Благоевград, Бугарија, 7-11 Мај, 2007 год.
7. “Работа во тандем (парови) на учениците како современа форма на настава“, Четврта интернационална научна конференција, 13-15 Јуни 2008, Охрид.
8. “Басната во одделенската настава“, списание “Воспитание“ број 6-7, 2005/2006, Педагошки факултет, Штип.
9. “The problem of story interpretation and its influence of child in early childhood”- Меѓународно научна практична конференција “Словенската култура“, Москва, Русија, 12-14 Мај 2009 год.